

M. I. F. N. 4/252 1962
Kist. os. 12

Suop. 157/1-62

Kertomus filyo. Henrik Liliuksen virkamatkasta Tenholan

Hankerekisteriin
10.6.-08

kirkkoon 2.1. 1962.

Tenholan kirkossa ~~lämpökeskuksen~~ ^{lämpökeskuksen} asentamisen yhteydessä esiintulleiden kivien ja muurihautojen johdosta kävin paikalla 2.1. 1962. Mukanani oli mitt. piirt. Eero Jama.

Kirkon uusi lämpökeskus sijaitsee kirkon länsipuolella, kirkkoaidan ulkopuolella. Täältä vedetään johdot kirkkoon länsipään eteläreunasta. Tätä varten oli kaivettu suuri aukko länsipäätyyn, sokkelin alapuolelle. Varsinainen seinän alareuna oli sen sijaan koskematon. Heti kirkon sisäpuolella teki kanavaa varten kaivettu oja suorankulman, kääntyen pohjoiseen. Se kulki n. puolen metrin etäisyydellä runkokuoneen länsiseinästä. Kaivausta tehdessä oli kuitenkin kirkon lounaiskulmassa tullut vastaan kaksi muurihaudaa ja runkokuoneen länsipäässä epäsäännöllistä kivi-muuria. Työt oli tästä syystä osittain keskeytetty.

Kirkon lounaiskulmassa oli suurehko muurihauta (vrt. piir.), joka jo osittain oli rikottu. Haudassa oli ollut runsaasti luita. Hauta oli 218 cm pitkä, 144 cm leveä ja n. 250 cm korkea. Hauta oli muurattu tiileistä, joiden koko oli:

29,5 x 14,5 x 8 cm
29 x 13,5 x 8 cm
? x 13 x 8 cm
? x 14 x 8 cm

Haudan sisäpinta oli n. 0,5 cm paksuisen rappauksen ja slammauksen peitossa. - Mitään kirjoitusta tai vastaavaa en havainnut haudassa.

Edellisen muurihaudan pohjoisseinämää vastaan oli suurin piirtein n. 90 asteen kulmassa toinen samanlainen muurihauta. Tämä hauta jäi kuitenkin osittain lattian peittoon, jota oli avattu vain n. 1,5 metriä. Tiilet olivat kuitenkin samanlaisia. Tästä haudasta tullaan mahdollisesti lounaiskulma rikkomaan lämpökanalin asentamisen yhteydessä.

Länsiseinän sisäpuolella oli yllä mainittu "kivijono" n. 70

cm nykyisen lattian alapuolella. Eteläisin kivi oli n. 3 metrin päässä kirkon eteläseinästä. Tästä jatkui kivijono suoraan pohjoiseen. Sen suhde kirkon pohjoisseinään jäi selvittämättä, koska kaivausta ei voitu jatkaa lehterille johdettavia portaita edemmäksi. Pohjoisin esille saatu kivi oli suuri lohkare, joka näytti ainakin osittain kuuluvan kirkon nykyisen länsiseinän muuraukseen. Kysymyksessä saattaa olla luonnonkivi, jota kirkkoa rakennettaessa on käytetty hyväksi. Mitään varmaa en siitä kaivauksen suppeuden vuoksi uskalla sanoa.

Kooltaan "kivijonon" kivet olivat vaihtelevia. Yleensä ne olivat verraten suuria. Paikoitellen niitä oli kaksi päällekkäin. Laastia ei niissä lainkaan esiintynyt, pohjoisinta lohkareta lukuunottamatta. Yksi kivistä oli ilmeisesti 1700-luvulla väännetty pois paikaltaan, koska sen paikalle oli asetettu pieni, puinen hauta-arkku. Tämä jouduttiin poistamaan. Joidenkin kivien päällä oli pieniä "kivipilareita", jotka oli tehty lattiavasojen tukemiseksi. - Maa kivien alla vaikutti koskemattomalta.

Länsireunaltaan kivet eivät eteläisintä ja pohjoisinta lukuunottamatta koskettaneet länsiseinää. Jonon itäpuolella ei kaivauksen perusteella näyttänyt olevan myöskään kiveystä, joten kysymyksessä on todella erillinen "jono". Sen sijaan ei ollut mahdollista selvittää jatkuiko jonon päatekivistä itään vastaavanlaista kivijonoa.

Kivijonon selittäminen kaivetun perusteella on verraten vaikeaa. Paikalliset henkilöt olivat taipuvaisia oletamaan, että kysymyksessä olisi pitäjän 1300-luvun alussa mainitun kirkon kivijalan osa. Tästä ei kuitenkaan nähdäkseni ole toistaiseksi riittävää osoitusta, koska ei voitu todeta mahdollisen "kirkon" muiden seinien olemassa oloa. Tästä saataneen kuitenkin selvyys, kun suunnitellun restauroinnin yhteydessä tulee mahdolliseksi suorittaa laajempi kaivaus kirkon lattian alla. Tällä hetkellä näyttää yhtä todennäköiseltä, että kysymyksessä on kirkon puulattian tukemiseksi tehty rakenne. Eräiden kivien päällä oli näet yllä mainitut pilarit, joiden varassa lattiavasat olivat. Pilareita

oli ollut useampia, mutta ne oli jo purettu kun tulitiin paikalle. Lopullinen varmuus asiasta saataneen kuitenkin vasta, kun lattia voidaan tutkia perusteellisesti.

Lämpökanalin asentamisen yhteydessä joudutaan yllä kuvattu kiveys purkamaan, koska johdot tulevat kulkemaan n. 1 metrin verran nykyisen lattiatason alapuolella. Kiveys mitattiin ja valokuvattiin.

Henrik Lilius

Henrik Lilius

Luettelo Tenholan kirkon valokuvista 2.1.1962.:

- Kuva 1. Kirkon länsipäädyn edustan kivipengerrystä. Valok. koillisesta.
- Kuva 2. Osa kirkon lounaiskulmassa olevasta muurihaudasta. Valok. n. lännestä.
- Kuva 3. Kivijonoa kirkon länsiporttaalin pohjoispuolella. Valok. etelästä.
- Kuva 4. Kivijonoa kirkon länsiporttaalin eteläpuolelta. Valok. etelästä.
- Kuva 5. Eteläisin kivi. Valok. pohjoisesta.